

való felszereltség továbbra is elégtelen és kevésbé célirányos; fejletlen a távközlőhálózat; itt-ott mindmáig ellenérzéssel fogadják az informatizálást. Ennek következtében a fejlődés féloldalas, a tényleges eredmények hasznosítása korlátozott. Különös akadályozó tényező, hogy a szervezeti és irányító struktúrák érintetlenek maradtak, és nem igazodtak az informatizálás megkívánta irányokba.

A fentieket a szakirodalmi információs rendszerben még sajátos problémák is kiegészítik. Ilyenek: az információfeldolgozás inkompatibilitása, ami a hardver- és szoftvereszközök inkompatibilitásából adódik; az adatátvitel lehetőségeinek korlátozott volta, ami a felhasználók körét szűkíti le.

Egy informatizált népgazdaságban a szakirodalmi információs rendszernek a következő feladatokat kell ellátnia:

- ▶ az állami vállalatok megfelelő működése, különösen az innováció és a vállalkozói szellem gyorsabb terjedése érdekében a rendszernek biztosítania kell az alapvető tudományos-műszaki és gazdasági információkat;
- ▶ hozzá kell járulnia a tudományos-műszaki fejlesztés információellátásának minőségibb tételezéséhez, mégpedig az új műszaki irányzatokra, az új gépgenerációkra és technológiai rendszerekre való intenzívebb orientálással;
- ▶ minőségi információkat és elemző tanulmányokat kell szolgáltatnia a műszaki fejlesztési stratégiák kimunkálásához, az egységes tudomány- és műszaki fejlesztési politika létrejöttéhez.

A felsorolt feladatok ellátása feltételezi a szakirodalmi információs rendszer "transzformáló" képességének jelentős fejlesztését. Nevezetesen azt kell elérni, hogy a rendszer a végfelhasználó számára – legyenek azok kutatók, fejlesztők, vállalati és központi irányítók – minél több szükségletet szerint csoportosított és feldolgozott külföldi információkat közvetítsen.

Azt is figyelembe kell venni, hogy nemcsak külföldi információ "az információ". Ebből következik, hogy a szakirodalmi információs rendszert a népgazdaság többi – statisztikai, vállalati, termék-, szociális stb. – információs rendszerével kompatibilisen kell informatizálni.

Az informatizálás egyik, egyre lényegesebbnek tűnő kérdése: "Ki állja e korántsem olcsó fejlesztés költségeit?" Nyilvánvaló, hogy a vállalati önállóság

megvalósulása következtében a vállalati komplex információs bázisok megteremtése vállalati feladatkör lesz. Ám ezek az információs bázisok csak akkor lehetnek majd igazán működőképeseek, ha az információk egy meghatározó részét, köztük a szakirodalmi információkat lesz honnan "lehívniuk". Noha ezek a "lehívások" lehetnek pénzes szolgáltatások, mégis: központi dotáció kell a központi adatbázisok megteremtéséhez és naprakészen tartásához. Konkrétan néhány országos céladatbázis, központi nyilvántartás (anyag-, kutatási jelentés-nyilvántartás stb.) kifejlesztésére és megbízhatóan működő távközlőhálózat telepítésére volna szükség (ebbe ezer-ezerötszáz csehszlovák települést kellene bekapcsolni). A külföldi szakirodalom beszerzésében kívánatos a nagyobb koncentráció kialakítása, nevezetesen azzal a ténnyel harmonizálva, hogy a külföldi adatbázisokhoz való kilépés is centralizált.

Az informatizálás sikere nagymértékben függ a devizális eszközöktől. A vállalati szférában – legáltalában egyelőre – kevés a deviza. Hogy a költségvetés e tekintetben ne legyen "szűkmarkú", esetleg üzletet lehetne kötni a külföldi adatbázis-szolgáltató központokkal (a csehszlovák inputok szolgáltatásáért biztosítsanak kedvezményes vagy ingyenes hozzáférést az ország számára az adatbázisokhoz), esetleg megkísérelni angol nyelvű KGST-adatbázisok mint cserealapok létesítését (pl. a VINITI-vel együtt).

Az informatizálás sikere attól is függ, hogy a szabványosítás és az árképző tevékenység ki tudja-e majd elégíteni a növekvő szükségleteket. Ez központi felkészülést igényel.

Végül: az informatizálás megkívánja a szakirodalmi információs rendszer strukturális reformját is. Az eddigi vállalati információs helyekről való gondoskodás mindinkább vállalati hatáskörbe megy át. Az országos szervek információellátását nyilvánvalóan szakosított és ágazati információs központoknak kell biztosítaniuk, továbbá – mint már volt róla szó – ezeknek kell a vállalati komplex információs rendszereket is meghatározott szolgáltatásokkal "feltölteniük". Az állami információpolitikának is ezekkel az intézményekkel kell elsősorban számolnia.

/KUBÍK, J.: Program informatizace a soustava VTEI. = Československá informatika, 30. köt. 11. sz. 1988. p. 321–324./

(Futala Tibor)

A MISON-adatbázisok hasznosítása Bulgáriában és Csehszlovákiában

A Nemzetközi Társadalomtudományi Információs Rendszer (Meždunarodnaâ Sistema po Obščestvennym Naukam = MISON) 1976-ban jött létre, s a benne részt vevő tudományos akadémiai könyvtárak

és információs központok aktivitásának köszönhetően, viszonylag rövid idő elteltével ért el reális eredményeket.

Közülük is kiemelkedik a MISON automatizált információrendszerének kifejlesztése, illetve azoknak az adatbázisoknak a felhalmozása, amelyek napjainkban már online módon férhetőek hozzá. Ez a rendszer konkrétan a következő szolgáltatásokkal áll a használók rendelkezésére:

- ▶ interaktív hozzáférést biztosít a MISON automatizált információrendszerének központi adatbázisaihoz;
- ▶ lehetővé teszi a decentralizáltan előkészített adatok átvitelét az adatbázisokba;
- ▶ elektronikus postát működtet a tagországok központjai és a moszkvai vezető központ között;
- ▶ nagy adategyüttesek átvételére képes, ami kiküszöböli a mágnesszalagos adatszerét;
- ▶ elősegíti a kiadványcserét, az állományépítés koordinálását;
- ▶ automatizálta a primer dokumentumok mikrofilm-lapos másolatának megrendelését.

Mindehhez egy sor módszertani, technológiai és szervezeti feladatot is meg kellett oldani, s ki kellett munkálni a megfelelő keresőnyelveket (ezeknek most készülnek többnyelvű verziók).

Nem érdektelen azt sem megemlíteni, hogy a MISON – a helsinki záródokumentum szellemében – időközben aktívan bekapcsolódott a társadalomtudományi tájékoztatás európai vérkeringésébe is.

Bulgária és Csehszlovákia különösen élénk érdeklődést tanúsít a MISON adatbázisai iránt, ami részint az adatbázisok további tökéletesítése érdekében vállalt feladataikban nyilvánul meg, részint pedig abban, hogy a két országban meglehetősen intenzív a szóban forgó adatbázisok használata.

Bulgáriában 1980 és 1982 között kísérleti kapcsolásokat létesítettek az adatbázisokhoz, mintegy kipróbálандó üzemelésre való alkalmasságukat és tájékoztatási érdemlegességüket. 1983-tól van üzemszerű használat. A Bolgár Tudományos Akadémiának sikerült állandó, önálló vonalat szereznie a MISON adatbázisaihoz. Ez hatalmas előny, hiszen ezáltal akár napi 12 órán át adott a hozzáférés. A szóban forgó vonal – multiplex módon – négy aszinkron csatornára van osztva: közülük három 300 bit, egy pedig 1200 bit kapacitású.

A főváros és a vidék információközpontjaiban és nagykönyvtáraiban működő terminálok révén nemcsak a Bolgár Tudományos Akadémia központjából lehet az adatbázisokat elérni.

1987-ben Bulgáriából 861 óra időtartamban összesen 508 kapcsolatot létesítettek az adatbázisokhoz, ami 850 felhasználót és 72 intézményt jelent. A retrospektív keresések száma 681 volt, a kurrens keresések keretében 509 profilt figyeltek. A releváns válaszok aránya elérte a 85–86%-ot, ami arról tanúskodik, hogy a bolgár felhasználók számára adekvát az adatbázisok tartalma. A leginkább "kérdezett" terület a közgazdaságtan volt.

Csehszlovákiában az adatbázisokhoz való hozzáférés nem olyan kedvező, mint Bulgáriában, mivel a prágai tudományos akadémiai központnak – egyelőre legalábbis – nincs közvetlen vonala a moszkvai központhoz, hanem a Tudományos, Műszaki és Gazdasági Információs Központ Központi Műszaki Adatbázisának (Ústřední vědeckých, technických a ekonomických informací, Ústřední technická základna = ÚVTEI–ÚTZ) eszközrendszerére van utalva, ezért lényegesen rövidebb hozzáférési idővel kénytelen megelégedni.

Az 1980 és 1982 között folytatott előkészületek után 1983-ban indult meg a kísérleti online keresés, amely 1984 elején vált üzemszerűvé. 1983 és 1987 között az adatbázisokban mintegy 2500 alkalommal végeztek keresést, s a rendszer kb. 55 ezer leírást produkált a csehszlovákiai használóknak.

Az 1987. évi eredmények: 856 retrospektív keresés, 136 profil figyelése. Ez az előző évhez képest 151, illetve 223%-os növekedés. A keresések eredményeként 47 szervezet összesen 17 436 rekord birtokába jutott. Az átlagos relevancia: 86,4%.

A tematikai megoszlás: 35,6% közgazdaságtan, 13,6% filozófia, 9,8% marxizmus–leninizmus, 5,6% komplex társadalomtudományi problémák, 4,8% szociológia.

/GABROVSKA, S.–ZAHRADIL, J.: Využívání bázi dat MISON v BLR a ČSSR. = Československá informatika, 30. köt. 9. sz. 1988. p. 259–261./

(Futala Tibor)

Felhívjuk olvasóink figyelmét, hogy a Tudományos és Műszaki Tájékoztatás 1976–1987. évfolyamainak egyes – még meglevő – számain kérésükre térítésmentesen megküldjük, hogy hiányos évfolyamaikat kiegészíthessék.

**Budapest, Pf. 12. 1428
A TMT szerkesztősége**